

V i i

NR. 4 - 2019 - ÅRGANG 74

LOP

Statsbudsjettet 2020

Nye hørings svar fra LOP

Mye nytt fra lokallagene

Medlemsblad for Landsforbundet for offentlige pensjonister, LOP, som er landets eldste og nest største pensjonistorganisasjon. LOP er uavhengig, partipolitisk og livssynsmessig nøytral.

Utkommer 4 ganger årlig
ISS 1890-3398
Opplag: 10.000

SEKRETARIAT Turid Mæhre Olsen
Stortingsgt. 2, 0158 Oslo 92456568
Daglig leder: Wenche Sandlie turid.arna.olsen@hotmail.com
22 42 22 55
post@lop.no Turid Schüller Sølland
www.lop.no 95960807
Kontortid: man–fre 09.00–15.00 tu.sc.so@gmail.com

SENTRALSTYRET **PENSJONSUTVALGET**
Styreleder Hans Erik Pettersen
Torild Ofstad 905 43 413
954 37 233 hansep@online.no
Torildofstad@gmail.com

Nestleder: **HELSE- OG OMSORGSUTVALGET**
Rannveig Bærheim Lillian Saxegaard
48146737 94499320
ranveig.berheim@lyse.net lillian.saxegaard@gmail.com

Styremedlemmer: **KURS-KONTAKT-KONFERANSEUTVALGET**
Torgeir Jens Pettersen Turid Mæhre Olsen
90922489 924 56 568
torgpett@online.no turid.arna.olsen@hotmail.com

Asgeir Brekke **TURUTVALGET**
90026908 Wenche Pettersen
asgeir.brekke@uit.no 98852625
wepel@yahoo.com

Aud Toppe Christensen **REDAKTØR**
99383525 Margaretha Hamrin
aud.toppe@yahoo.no mgh@hamrin.no

Lillian Saxegaard
94499320
lillian.saxegaard@gmail.com

Wenche Pettersen **Frist for nr. 1. 2020: 15. februar**
98852625 Signerte artikler står for skribentens egne meninger.
wepel@yahoo.com Ettertrykk tillatt med kildehenvisning.

Varamedlemmer:
Astrid Bjellebø Bayegan
90929047
astrid.bayegan@gmail.com

Forsidebilde og illustrasjonsfoto:
Bigstockphoto

INNHOOLD

Rapport fra sentralstyret	s. 5
Statsbudsjettet 2020	s. 6
Ord til jul	s. 12
Eldre og selvmord	s. 11
Høringssvar fra LOP	s. 14
Dagens besteforeldre	s. 16
Lokallagssider	s. 20
Medlemsfordeler	s. 28
Kryssord	s. 30

Viktig med deltakelse!

Statsbudsjettet som legges fram hver høst har stor betydning for innbyggerne i landet, ikke minst for pensjonistene. Det er ikke bare pensjonsforhandlingene som påvirker hverdagen, mange andre deler av budsjettet legger også føringer for hverdagslivet rundt om i landet. Ikke minst gjelder dette budsjettet som kommunene har til rådighet. Hvordan dette påvirker pensjonistenes hverdag kan du lese mer om på side 6 i denne utgaven. I tillegg har LOPs pensjonsutvalg gjort grundige regnstykker for hvordan neste års budsjett vil påvirke din pensjon, dette finner du mer om på sidene 8-11.

I lokallagene er det stor aktivitet med medlemstreff, foredrag og reiser til både inn- og utland. I denne utgaven av bladet får du servert både små og større smakebiter fra alt som har foregått rundt i de ulike lokallagene denne høsten.

I denne utgaven har vi også med høringsuttalelser som utarbeides av LOPs ulike utvalg. Dette er et viktig arbeid, som er ordtak sier «demokratier er til for de som deltar». . Jeg håper denne utgaven blir god og interessant lesning for alle LOP-ere!

Margaretha

STYRELEDER HAR ORDET:

I disse dager velges det representanter til eldrerådene i kommuner og fylkeskommuner.

Eldrerådene er sammensatt av representanter fra de politiske partiene og fra de eldres organisasjoner. Det er organisasjonene selv som fremmer forslag til sine representanter blant sine medlemmer.

Det er kommunestyrene og fylkeskommunestyrene som velger representantene til eldrerådene ut fra forslagene.

LOP har fremmet forslag til eldrerådene i en rekke kommuner og fylkeskommuner, og mange er valgt inn fra LOP. Det vil etter hvert komme oversikt i ”Vi i LOP” over hvem som sitter i eldrerådene i de forskjellige kommunene og fylkeskommunene. Våre medlemmer i eldrerådene representerer LOP og det LOP står for.

I følge forskrift for eldreråd skal eldrerådene ha en bred, åpen og tilgjengelig medvirkning i alle saker som gjelder dem.

Det er kommunene og fylkeskommune som for en stor del har gjennomføringsansvar for tjenestetilbudet som gjelder oss eldre. Eldrerådene er derfor en svært viktig arena for å få tilslutning til mange av LOPs viktige saker. Dette gjelder ikke minst våre krav innenfor helse- og sosial sektoren. I den sammenheng vil jeg spesielt peke på gjennomføringen av samhandlingsreformen og helsehus og fastlegesystemet.

Å være medlem av eldreråd kan - eller vil - selvsagt være krevende fordi det er mange dokumenter og kompliserte saker å sette seg grundig inn i hvis vi ønsker å påvirke beslutningsprosessen i vår retning. Det å kunne stille adekvate spørsmål til aktuelle politiske saker er viktig.

Nå er vi eldre en gruppe mennesker med bred erfaring og mange kunnskaper slik at det blant oss er gode ressurser til å kunne løse en slik oppgave. Det å legge fram og diskutere sakene i lokallagene er en måte å få kompetente innspill på.

Det er bra at vi gjennom et slikt arbeid fortsatt kan ha innflytelse, og at samfunnet kan ha nytte av vår kompetanse.

Sentralstyret bør sørge for at våre eldrerådsmedlemmer får muligheter til å utveksle kunnskaper seg i mellom, og dessuten i fellesskap sette seg inn i relevante saker. Dette kan skje gjennom kursdager og nettverksbygging.

Drøftingsrett kontra forhandlingsrett er et stadig tilbakevendende tema. Mange stiller spørsmål om hva som utgjør forskjellen for oss pensjonister i og med at vi ikke kan streike. Fagorganisasjonene er først og fremst opptatt av lønnstakernes rettigheter. Det er nettopp derfor vi har en svært viktig og nødvendig eksistensberettigelse, for ikke å si rolle. Det er derfor viktig med medlemskap i en pensjonistorganisasjon og at vi er mange nok slik at det blir tyngde bak våre krav. Fagorganisasjonene vil neppe streike for oss.

På forrige landsmøte i 2017 ble det vedtatt at LOP prinsipielt er for forhandlingsrett. Det ble imidlertid vedtatt en reservasjon som presiserer at det må være formålstjenlig. Vår primære målsetting er å arbeide for at alderspensjonistene får ta del i den samme reallønnsøkningen som lønnstakerne. Det vil si størrelsen på oppgjøret. Den har vi dessverre ikke oppnådd. Så lenge pensjonsforliket av 2011 (vedtatt i Stortinget) gjelder, er den økonomiske rammen gitt. Den er det lite verken å drøfte eller forhandle om på det nåværende tidspunkt, bortsett fra å gjenta og stå på kravet. Det LOP og de fleste andre organisasjoner har krevd, er at økingen i pensjonene i det minste skal beregnes i samsvar med pensjonsforliket, nemlig som et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst og ikke som en fradragsfaktor på 0,75%. I oppgjør med lav, ingen eller negativ lønnsvekst slår dette meget uheldig ut for pensjonistene slik vi har opplevd de siste årene. LOP ønsker ikke å forhandle om en omfordeling innenfor rammen, så lenge det kan få negative konsekvenser for vår tjenstepensjon. I dag gis oppgjøret prosentvis, og den offentlige tjenstepensjonen øker med samme

Fortsetter neste side ►►►

I skrivende stund, som er noen uker før dere mottar «Vi i LOP», er det fullt fokus på å få alle medlemmer til å betale medlemskontingent for i år. De aller fleste av dere har betalt, og vi takker for det. Men, det er fortsatt noen av dere som ikke har betalt – og vi oppfordrer dere til å betale.

Vi trenger hver og en av dere. Jo flere vi teller, jo tyngre aktør er vi både i forhold til pensjon og helse- og velferdstjenester. Vi er opptatt av å verve nye medlemmer, men vi er også opptatt av og fortsatt ha med oss etablerte medlemmer. Medlemskontingenten er også vår viktigste inntektskilde. Beløpet er ikke så stort for hver og en av dere, men summen til sammen er avgjørende for drift og utvikling av organisasjonen vår.

I sin lederartikkel tar vår styreleder Torild Ofstad opp eldrerådene. Det handler om brukermedvirkning, og det er brukeren selv som best kjenner sin egen og sin egen gruppes situasjon. Og derfor er det viktig at pensjonister gjennom LOP får sine medvirkere inn i eldrerådene. Og det har vi fått. Sekretariatet sitter med en foreløpig oversikt over medlemmer og vara til de kommunale og fylkeskommunale eldrerådene. Vi mangler fortsatt svar fra noen lokallag, slik at oversikt over representanter kommer i neste nummer av bladet vårt. Det vil også bli lagt ut en oversikt på hjemmesiden vår. I den

oversikten vi har nå ser det ut til at vi opprettholder antallet kommuner og fylkeskommuner hvor vi er representert. Når all informasjon er kommet inn til sekretariatet, er det å håpe på at vi faktisk har endt opp med en noe høyere representasjon enn vi hadde.

Norsk Sykepleierforbund har i høst hatt en ny SMS-verve kampanje, og vi ønsker alle nye pensjonistmedlemmer fra Sykepleierforbundet velkommen til oss. Og vi oppfordrer som alltid alle nye medlemmer til å ta kontakt med et lokallag. Kontaktinfo til lokallagene finner dere bakerst i dette bladet.

Jeg takker for godt samarbeid i 2019 og ser frem til gode arbeidsdager i 2020.

LOPs sekretariat ønsker alle våre medlemmer en riktig god jul!

Wenche Sandli
Daglig leder LOP

▶▶▶ Fortsettelse fra side 2

prosent som Trygdeoppgjøret. Denne sammenhengen er lovfestet/avtalefestet. Å forhandle frem en omfordeling innenfor rammen av trygdeoppgjøret, vil bety at noen taper i pensjon og noen vil selvsagt få sin pensjon økt forholdvis mer.

Dersom for eksempel noen grupper i Trygdeoppgjøret får et ekstra kronetillegg, så vil det måtte tas fra andre grupper som får mindre. Pensjonen vår er basert på innbetalte midler fra oss selv og vår arbeidsgiver og kan sees på som lønn for gjennomført arbeid. Å forhandle innenfor rammen er ikke formålstjenlig, i hvert fall så lenge tjenestepensjonene våre er omfattet av en slik

omfordeling. Blir det forhandlinger innenfor rammen kan vi risikere at tjenestepensjonene settes i spill, og det er uakseptabelt.

Denne saken blir viktig på Landsmøtet, og LOP må ha en klar profil på hva vi mener om denne saken.

Julen er her snart og jeg ønsker alle en riktig god jul!

Torild Ofstad
Styreleder LOP

Rapport fra sentralstyrets arbeid

Siden forrige «Vi i LOP» har sentralstyret hatt et styremøte 18. og 19. september. 19. september ble viet landsmøtet 2020. Det ble gode arbeidsdager og styret ser fram til å avholde landsmøtet i Oslo til våren. Vi ønsker å invitere politikere fra både posisjon og opposisjon, og håper at vi derved kan få en spennende diskusjon om seniorpolitiske saker på landsmøtet.

VI STÅR SAMMEN FOR DIN MORGENDAG!

13. november hadde vi telefonmøte der vi gjennomgikk aktuelle saker. Det arbeides godt i de fleste lokallagene rundt om i landet, men noen strever med å få nye styremedlemmer. Sentralstyret oppfordrer derfor «nye medlemmer» til å melde sin interesse for styrearbeid i LOP.

Kommune- og fylkestingsvalget i høst ga noen uventede resultater, men selv om vi skulle ønske at flere seniorer hadde stilt til valg, er vi glade for at det er blitt valgt inn mange LOP-ere til kommunale og fylkeskommunale eldreråd. Sentralstyret ønsker alle valgte medlemmer til lykke med arbeidet i neste periode.

Sentralstyret ser også fram til samarbeid med nytt eldreombud og at «Leve hele livet» vil gi mange positive resultater i en fremtidsrettet eldrepolitikk.

Vår hovedoppgave er fortsatt å jobbe for «En rettferdig pensjon for offentlige pensjonister». Det er viktig at vi får fram budskapet om hvorfor LOP er den beste

organisasjonen for oss som har arbeidet i det offentlige, og at tjenestepensjonen ikke på noen måte må «settes i spill».

Vi vil fortsatt kreve at 0,75% reguleringen skal fjernes, og at gifte pensjonister ikke får reduksjon i opparbeidet pensjon. Staten har ikke tatt hensyn til at grunnlaget i pensjonsforliket ikke er tilstede (at gjennomsnittet av lønns- og prisvekst skal være 1,5%), noe som har ført vi har hatt negativ lønnsutvikling i flere år nå. Sentralstyret ønsker forhandlingsutvalget lykke til med å utforme våre krav for 2020.

Vi startet opp igjen Facebook kampanjen, men foreløpig har det ikke gitt oss mange nok nye medlemmer, vi håper derfor at dere alle bidrar ved å snakke fint om LOP, og oppfordre tidligere kolleger om å bli medlem i LOP.

Rannveig Bærheim
Nestleder i sentralstyret i LOP

LANDSMØTET 2020

**Sentralstyret ønsker velkommen til LOPs landsmøte
4. og 5. juni 2020 i Oslo.**

**Møtene holdes på Meet Ullevål konferansesenter
med overnatting på Thon Hotel Ullevål Stadion.**

Statsbudsjettet for 2020:

VIRKNINGER FOR KOMMUNENE

Kommunene er den viktigste leverandøren av velferdstjenester. Hvordan statsbudsjettet påvirker kommunenes inntekter blir dermed av stor betydning også for pensjonister.

Over flere år har kommunene hatt trang økonomi, noe som blant annet har gitt seg utslag i hyppige rapporter om sviktende tilbud og sviktende kvalitet i blant annet eldreomsorgen. Samtidig skjer det hele tiden en reell økning i kommunesektorens inntekter. Hva er det da som gjør at kommunes økonomi stadig blir trangere?

Tekst: Jan Mønnesland, medlem av Pensjonsutvalget

72 prosent av kommunesektorens inntekter er frie inntekter. Det er skatter og rammetilskudd, penger som kommunene selv fordeler mellom sektorene. Øremerkede statstilskudd og gebyrer kan bare brukes til det formålet de er innhentet for. Det er de frie inntektene som bestemmer det kommunale handlingsrommet, når disse ikke dekker utgiftsbehovet må tjenestetilbudet innskrenkes i omfang og/eller kvalitet.

Endringer i frie inntekter og i utgiftsbehov 2018 til 2020

Mill 2019-kr	2018	2019	2020
Vekst frie inntekter	486	3311	-3651
Behovsvekst	1449	751	1037
Realvekst	-963	2560	-4689

Behovsveksten gis av teknisk beregningsutvalg ut fra kostnader ved endring i befolkningen etter alder. Bare utgifter som dekkes av frie inntekter er med, ikke utgifter dekket ved gebyrer eller øremerkede tilskudd. Regnskapstall for frie inntekter tom. 2018, budsjettproposisjonens anslag for 2019 og 2020.

I revidert budsjett for 2019 framlagt i mai ble veksten i de frie inntektene fra 2018 til 2019 anslått til -1757 mill. 2019-kroner, altså en markert nedgang. Når en nå, i høstens budsjettproposisjon, anslår en økning på 3311 mill. 2019-kroner, skyldes det at en nå ser at skatteinngangen ut over sommeren og høsten ble om lag 5 milliarder kroner mer enn tidligere antatt.

I budsjettproposisjonen for 2020 presenterer en utviklingen i frie inntekter i tabell 3.3. Her ser en at de frie inntektene øker med 18 434 millioner kroner fra 2019 til 2020, en vekst på 2,1 prosent. Forklaringen er at en her viser utviklingen i løpende priser. Med en nominell vekst på 2,1 prosent, og en forventet prisvekst på 3,1 prosent, gir det en negativ realvekst på minus 1 prosent som gir minus 3,65 mrd. 2019-kroner, altså et helt annet bilde enn det som markedsføres i budsjettproposisjonen.

Ut over denne innstramningen har regjeringen som vanlig definert en del satsingsområder som en forventer at kommunene prioriterer innenfor de frie inntektene. For 2020 gjelder det tidlig innsats i skolen og opptrapping innen rusfeltet samt innen habilitering og rehabilitering. Til sammen går 600 millioner med til disse tiltakene, som må finansieres ved tilsvarende reduksjon for øvrige kommunale utgiftsområder.

Det øremerkede tilskuddet til toppfinansiering for pasienter med krav på omfattende helse- og omsorgstjenester svekkes ved at en også i 2020 øker innslagspunktet for dekning av slike utgifter mer enn lønnsveksten skulle tilsi. KS anslår at dette vil belaste kommunenes frie inntekter med 300 mill. kroner ekstra.

Samlet sett bidrar dette til å svekke kommunesektorens handlingsrom med vel 5 milliarder kroner fra 2019 til

Endret handlingsrom 2020

Målt fra siste regnskapsanslag 2019 til budsjett 2020.

2020-oppgaver	mill. 2019-kr	mill. 2020-kr
Økning i frie inntekter, oppg.korr.	-3651	-3765
Demografikostnader som belaster frie	1037	1069
Vekst pensjonskost ut over deflator	-450	-464
opptrapping rusfeltet	150	155
tidlig innsats i skolen	400	412
Netto handlingsrom frie inntekter	-4788	-4937
Økt innslagspkt toppfinansiering		
50 000 kr ut over lønnsvekst	350	361
Samlet endring i handlingsrom	-5138	-5298

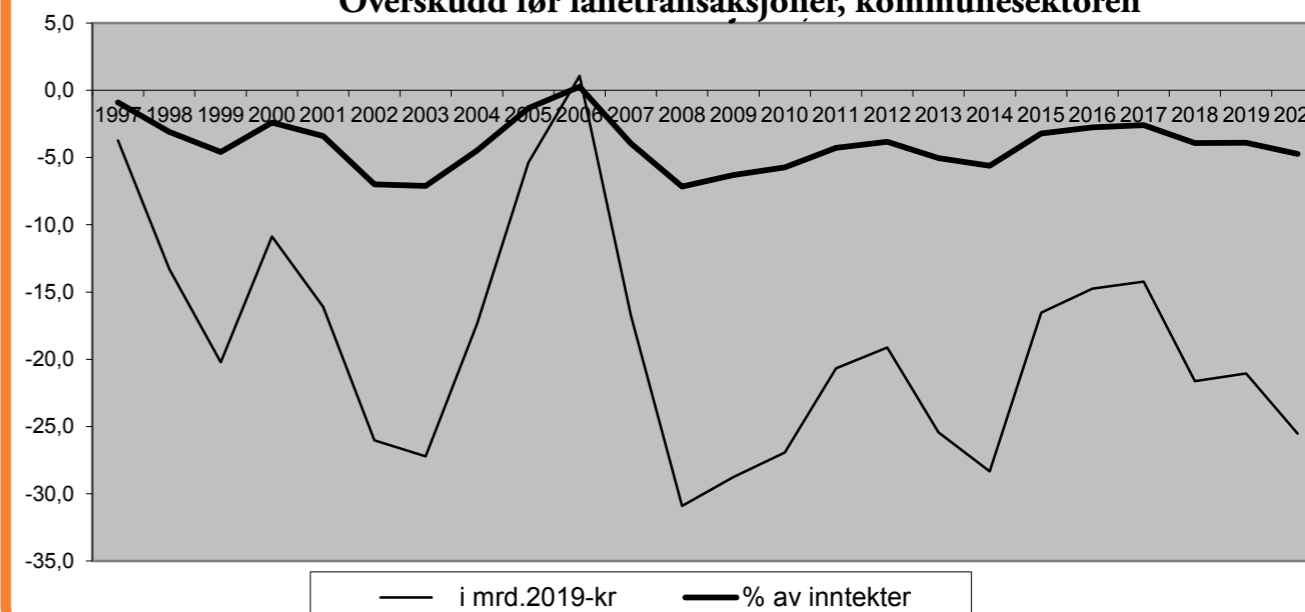
2020. Det er umulig å forestille seg at dette kan gjøres uten at det vil gi markerte reduksjoner i kommunenes tjenestetilbud.

av arbeidsavklaringspenger, hvor en stor andel av de som tidligere fikk tilskudd nå blir uten inntekt og blir avhengige av kommunenes sosialtjenester.

I tillegg må en anta at når regjeringen også i 2019 strammer inn beregningsreglene for dagpenger (anslått besparelse 353 mill.kr.) vil mange mottakere tvinges over til sosialkontorene, slik at kommunene overtar en ikke ubetydelig del av denne "besparelsen". Tilsvarende gjelder den betydelige innstramningen

Hvis regjeringen får gjennomslag for sitt nye forslag om å redusere alderspensjonen for tidligere uføretrygdede, og å fjerne alderspensjonens forsørgertillegg, vil en også her få en effekt hvor de som er avhengige av disse midlene havner på sosialkontorene.

Overskudd før lånetransaksjoner, kommunesektoren

Kommunesektoren har vært underfinansiert siden slutten av 1990-tallene. Eneste unntaket var i 2006, basert på et krav SP fikk gjennom i forhandlingene om regjeringserklæringen høsten 2005. Allerede året etter var en tilbake til en historisk rekord i underskuddsnivå. Årlige underskudd medfører økende gjeld og i sin tur økende gjeldskostnader. Det er ikke uten grunn at en i nasjonalbudsjettet for 2020 anslår et underskudd før lånetransaksjoner for kommunesektoren på 26,3 milliarder kroner.

Forslag statsbudsjett 2020:

SKATT

Tekst: Per Loe, medlem av Pensjonsutvalget

Særlige skatteregler fører til at pensjonister og mottakere av enkelte trygdeytelser betaler mindre skatt enn lønnstakere. Trygdeavgiften på pensjon er lavere enn på lønn. Minstefradraget er på den annen side noe lavere i pensjonsinntekt enn i lønn.

Det gis et særskilt skattefradrag for pensjonsinntekt for personer med avtalefestet pensjon (AFP) og alderspensjonister. Skattefradraget medfører at det ikke betales skatt av pensjonsinntekt på inntil om lag kr. 203.000 i 2019, som er noe høyere enn minste pensjonsnivå for enslige. Over dette innslagspunktet betales det mindre samlet skatt av pensjon enn av lønn. Skattefradraget nedtrappes mot pensjonsinntekt når den er over et nivå som om lag minstepensjon, slik at differansen mellom skatt på pensjon og lønn bli mindre når pensjonsinntekten stiger.

Et eksempel viser andel skatt med 2019-regler på henholdsvis pensjonsinntekt for AFP-/alderspensjonister og lønnsinntekt for lønnstakere. Skatten på en alderspensjon på kr. 300.000 utgjør 13,0% av pensjonsinntekten, mens andelen skatt på samme lønnsinntekt er 19,9%. Det er lagt til grunn at skatteyder ikke har andre inntekter enn henholdsvis lønn og pensjon. Skatteyder har heller ikke andre fradrag enn standard fradrag.

Særskilt fradrag og andre grenser i personbeskatningen er hovedsakelig justert med anslått konsumprisvekst fra 2019 til 2020 på 1,9%. En skattyter som kun har ordinære fradrag og en vekst i både alminnelig inntekt og personinntekt på 3,6%, får da om lag samme gjennomsnittlige inntektskatt i referansesystemet for 2020 som i 2019.

I referansesystemet er alle mengdeavgifter justert med anslått vekst i konsumprisene fra 2019 til 2020. Referansesystemet gir dermed reelt sett uendret skatte- og avgiftsnivå fra 2019 til 2020.

PERSONFRADRAG/KRINGKASTINGSAVGIFT

Kringkastingsavgiften er foreslått fjernet fra 1. januar 2020, og NRK skal finansieres fra samme tidspunkt over statsbudsjettet ved å redusere personfradraget i inntektsbeskatningen. Personfradraget er foreslått redusert fra kr. 56.550 med kr. 5.250 (-9,3%) til kr. 51.300. Kringkastingsavgiften for 2019 er kr. 3.039, og skatten av kr. 5.250 er ment å bli ca. det samme som avgiften var for 2019. Konsekvensen av den foreslåtte endringen er at alle i husstanden over en viss skattbar inntekt får økt skatt grunnet redusert personfradrag, selv om husstanden tidligere betalte bare en kringkastingsavgift.

Tabellen viser skatt i prosent av pensjonsinntekt

PENSJON 2010	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	PENSJON 2020
250.000	19,45%	15,70%	15,52%	15,33%	15,49%	15,23%	14,99%	14,08%	13,91%	13,83%	14,15%	317.394
300.000	21,37%	19,53%	19,38%	19,23%	19,26%	19,04%	18,79%	17,98%	17,83%	17,74%	18,01%	380.873
350.000	22,75%	22,27%	22,14%	22,01%	21,95%	21,77%	21,51%	20,77%	20,62%	20,53%	20,77%	444.351
400.000	23,78%	24,32%	24,21%	24,10%	23,97%	23,81%	23,54%	22,86%	22,72%	22,63%	22,83%	507.830
450.000	24,58%	25,92%	25,82%	25,72%	25,54%	25,40%	25,13%	24,49%	24,32%	24,11%	24,33%	571.309

Tabellen viser endring (reduksjon) i skatt av pensjonsinntekt fra 2010 til 2020:

ÅR 2010	2010	2020	ENDRING
250.000	19,45%	14,15%	5,30 pst.enh.
300.000	21,37%	18,01%	3,36 pst.enh.
350.000	22,75%	20,77%	1,98 pst.enh.
400.000	23,78%	22,83%	0,95 pst.enh.
450.000	24,58%	24,33%	0,25 pst.enh.

SKATT I PROSENT AV PENSJONSINNTEKT 2010 – 2020

Tabellen under viser skatt i prosent av pensjonsinntekt. Året 2010 er utgangspunkt grunnet at det var siste år før pensjonsreformen trådte i kraft. Trygdeavgiften var da 3,0%, noe som økte til 4,7% fra 2011 og ytterligere til 5,1% fra 2014. Ved pensjonsreformens ikrafttreden fra 2011 ble det innført, som en delvis kompensasjon, et trinnsvis skattefradrag med innslagspunkt som har blitt endret hvert år fram til 2020. Toppskatten ble utfaset f.o.m. 2016 ved innføring av trinnskatt med 4 trinn.

Tabellen viser at når en sammenligner skatt i prosent av pensjonsinntekt for 2019 med skatt av pensjonsinntekt for 2020, gir dette en skatteøkning i prosentenh.

av pensjonsinntekt på mellom 0,2 pst.enh. og 0,32 pst.enh. Dvs. fra kr. 2,00 til kr. 3,20 pr. tusen kroner. Denne økningen skal dekke for bortfallet av kringkastingsavgiften.

Beløpet i kolonnen helt til venstre viser bruttopensjon i 2010, og er plussset på for hvert år verdien av de årlige trygdeoppgjør, før skatt i prosent av inntekt er beregnet for de påfølgende år. For 2020 er det beregnet samme årsøkning som for 2019, dvs. 2,427%.

Kolonnen helt til høyre viser brutto pensjonsbeløp for 2020 dersom budsjettforslaget blir vedtatt. Som eksempel: Dersom bruttopensjonen i 2010 var 250.000 kroner vil den i 2020 være 317.394 kroner osv.

Tabellen viser en skjematisk oppstilling over en del element som de fleste pensjonister blir berørt av, og mulighet til å sammenligne satsene mellom pensjons- og lønnsinntekt.

Forslag fra regjeringen til

STATSBUDSJETT FOR 2020

	REVIDERT BUDSJETT 2019	FORSLAG BUDSJETT 2020 2011	ENDRING
Skatt alminnelig inntekt	22%	22%	
Trygdeavgift lønnsinntekt	8,2%	8,2%	
Trygdeavgift pensjonsinntekt	5,1%	5,1%	
Personfradrag	56.550	51.300	- 9,3%
Nedre grense trygdeavgift	54.650	54.650	
Minstefradrag lønnsinntekt: Sats	45,0%	45,0%	
Minstefradrag lønnsinntekt: Øvre grense	100.800	104.450	3,6%
Minstefradrag lønnsinntekt: Nedre grense	4.000	4.000	
Særskilt fradrag arbeidsinntekt	31.800	31.800	
Minstefradrag pensjonsinntekt: Sats	31,0%	31,0%	
Minstefradrag pensjonsinntekt: Øvre grense	85.050	87.450	2,8%
Minstefradrag pensjonsinntekt: Nedre grense	4.000	4.000	
Særskilt skattefradrag pensjonister: Maksimalt beløp	30.000	32.330	7,8%
Særskilt skattefradrag pensjonister: Innslagspunkt trinn 1	198.200	204.150	3,0%
Særskilt skattefradrag pensjonister: Sats trinn 1	15,3%	16,7%	1,4 pst.enh.
Særskilt skattefradrag pensjonister: Innslagspunkt trinn 2	297.900	306.300	2,8%
Særskilt skattefradrag pensjonister: Sats trinn 2	6%	6%	
Trinnskatt trinn 1: Innslagspunkt	174.500	180.800	3,6%
Trinnskatt trinn 1: Sats	1,9%	1,9%	
Trinnskatt trinn 2: Innslagspunkt	245.650	254.500	3,6%
Trinnskatt trinn 2: Sats	4,2%	4,2%	
Trinnskatt trinn 3: Innslagspunkt	617.500	639.750	3,6%
Trinnskatt trinn 3: Sats	13,2%	13,2%	
Trinnskatt trinn 4: Innslagspunkt	993.300	999.950	3,6%
Trinnskatt trinn 4: Sats	16,2%	16,2%	

Uterbeidet av
Per Loe,
medlem av
Pensjonsutvalget

«I BEGYNNELSEN VAR ORDET- OG ORDET VAR GUD»

Denne filosofiske refleksjonen stammer fra evangelisten Johannes, og er en del av teksten som blir lest i kirken 1. juledag.

Tekst: Astrid Bjellebø Bayegan, medlem av LOPs sentralstyre

I begynnelsen var Ordet, det skapende Ordet, og Ordet ble menneske og tok bolig i blant oss. I skapelsesberetningen står det for hver skaperakt Gud gjorde: «og Gud sa» Og det Gud sa, skjedde. Himmelen ble skapt, jorden ble skapt, fugler og dyr, og menneske ble skapt. Ordet hadde skapermakt, bak ordet sto en handlingens kraft, det ordet sa, ble virkelighet.

I dag omgis vi av ord, vi leser aviser, tidsskrifter og bøker, vi hører på radio og ser TV, film, teater, vi skriver og leser hva andre skriver på FB, vi twitrer og chatter, ordene svirrer, og formidles på no time over kontinenter.

Vi hører nyheter, de siste nyheter, gamle nyheter, Fake News, hva er sant og hva er usant. I politikken snakkes det med store ord, fagre løfter gis foran hvert valg. Hvor mye blir virkelighet? Og vi selv, hvor ofte blir ideer, planer, drømmer, visjoner, virkelighet? Mange av oss har gjort den smertelige erfaringen: «Det ble med praten.» Vi klarte ikke å sette kraft bak ordene.

Julens budskap handler om kjærlighet. Julens budskap forteller at Gud elsker oss, han elsker oss mennesker, slik vi er med vår tilkortkommenhet, med våre drømmer og lengsler, og med våre seire, der handling følger ord, han elsker oss også der vi bare får sagt ordene, men ikke klarer å følge opp. Han, den fullkomne Gud, elsker oss, det ufullkomne menneske, deg og meg, med en fullkommen kjærlighet. Gjennom Jesus, det lille barnet i krybben, identifiserer han seg med alle mennesker.

Han deler skjebne med oss, blir født, vokser opp med familie, venner og naboer. Samtidig viser han oss en kjærlighet som aldri går på akkord, en kjærlighet som ikke gjengjelder ondskap og hat, en kjærlighet som bærer gjennom hån og tortur, en kjærlighet som ikke svikter, selv i dødens smerte.

Gud snakker om kjærlighet, og han er kjærlighet. Jesus var Ordet som ble menneske og som synliggjorde Guds kjærlighet gjennom sitt liv.

Ordene våre er viktige. Det er gjennom dem vi kommuniserer med hverandre, formidler våre tanker og følelser, vår kunnskap og våre meninger. Det er også gjennom dem vi formidler vår kjærlighet til hverandre. Og ikke minst nå i julehøytiden er vårt inderligste ønske at vi også gjennom handling får vist at det vi sier, det mener vi. Vi gir gaver, vi pynter hjemmene våre, inviterer venner og familie til hyggelige sammenkomster, og vi gir med rauser hånd enn ellers, til mange som trenger hjelp. Og vi har erfart at ord har skapermakt, også våre ord. De gode ordene, de kjærlige ordene skaper glede, forsoning, fellesskap. De harde, uforsonlige ordene sårer, ødelegger, skaper avstand. Julens budskap kommer med ord om glede og fred. Og Gud står fortsatt bak sitt skaperord. Han er fortsatt identisk med det han sier.

«I begynnelsen var Ordet. Og Ordet var Gud, og Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss.» Og med dette ønsker jeg dere alle en gledelig jul.

Eldre mennesker OG SELVMORD

Hvert år er det over 500 selvmord i Norge. En stor andel av disse skjer blant eldre over 60 år. Likevel er det sjelden at de eldres selvmord tas opp som et eget problemområde. Vi har liten nasjonal kunnskap om selvmord blant eldre - og forebyggingstiltak rettet spesielt mot denne aldersgruppen har knapt vært noe tema i den offentlige debatten.

Tekst: Ida Kjølseth

Fagfeltet geriatri står ikke sterkt i Norge, og den manglende oppmerksomheten om eldres selvmord er også en illustrasjon på dette. For å kunne forebygge er det nødvendig med større åpenhet om at selvmord er et problem blant eldre. Det er også viktig at den kunnskapen som finnes om temaet, når ut til helsepersonell og andre som møter eldre.

Jeg vil her kort peke på noen viktige forhold som handler om risikofaktorer og forebygging. Eldre menn over 75 år er særlig utsatt, selv om man ikke må glemme at selvmord også forekommer blant eldre kvinner. Eldre kan ha selvmordstanker som de ikke formidler til omgivelsene, dersom de ikke blir spurt direkte om dette. Derfor er det viktig at helsepersonell (og andre) tar opp spørsmålet, dersom man fanger opp slike signaler. Det er ikke farlig å ta opp slike spørsmål med den eldre. Tvert om kan det løse opp for en samtale om det som den eldre opplever tungt og vanskelig.

Det er aldri en enkelt årsak til selvmord, heller ikke hos de eldre. Kanskje særlig ikke i denne aldersgruppen. Selvmordsutsatte eldre har ofte kroniske og smertefulle sykdommer som fører til funksjonssvikt. Depresjon kan være en del av symptom bildet, men behøver ikke være veldig uttalt. Både somatisk og psykisk sykdom, funksjonssvikt, lite nettverk og belastende livshendelser er risikofaktorer for selvmord hos de eldre.

Det å bli gammel handler ofte om å tåle tap. Det kan være tap av roller, helse, funksjon og ikke minst, relasjoner. Personer som gjennom livet har hatt et stort kontrollbehov, og vært vant til å mestre livets påkjenninger, vil oppleve problemer når funksjonen svikter. Da kan det plutselig bli umulig å bruke de samme aktive mestringsstrategier som før. Å bli avhengig av hjelp fra andre, oppleves vanskelig og nedverdiggende for disse personene. Det kan utløse en følelse av verdiløshet

som er svært smertefull. Når det ikke lenger er noe håp om at livet kan bli bedre, kan selvmordstankene komme.

For å kunne forebygge er det nødvendig at helsepersonell (men også andre som møter eldre), har kunnskap om hva som kan gi selvmordsrisiko hos denne aldersgruppen. Med slik kunnskap er det mulig å gjenkjenne eldre som er i en faresituasjon. Dersom man er pårørende, blir det viktig å ta kontakt med fastlege/ hjemmesykepleier slik at den eldre kan få grundig undersøkelse både av fysisk og psykisk tilstand. Avhengig av den enkeltes tilstand og sosiale situasjon, må det gis nødvendig behandling og en støttende oppfølging.

“Det å bli gammel handler ofte om å tåle tap. Det kan være tap av roller, helse, funksjon og ikke minst, relasjoner. Personer som gjennom livet har hatt et stort kontrollbehov, og vært vant til å mestre livets påkjenninger, vil oppleve problemer når funksjonen svikter”.

Det er sjelden noen enkle løsninger, men det første avgjørende skrittet kan nettopp være å lytte til hva den eldre selv forteller, vise respekt og ikke minst, ivareta den eldres behov for selvbestemmelse. Når man er i ferd med å miste kontroll over eget liv, blir det siste særdeles viktig for å bevare selvrespekt og verdighet.

Hørings svar

“HELSEPERSONELLS TAUSHETSPLIKT”

LOPs helse- og omsorgsutvalg har utarbeidet høringssvar til NOU 2019:10 som handler spesielt om bilder, film, og lydopptak i helse- og omsorgstjenesten, barnevernet, skolen og barnehagen. Nåværende lover, forskrifter og regelverk som gjelder befolkningens rettigheter innen område helse- og omsorgstjenester, vurderes som gode. Forutsatt at de etterlevs. LOP har valgt å gi høringssuttalelse gjeldene: Helsepersonells taushetsplikt.

Taushetsplikten har både en passiv og en aktiv side. Den passive siden går ut på at helsepersonell må avstå fra å dele taushetsbelagt informasjon. Den aktive siden innebærer at helsepersonell skal «hindre at andre får adgang» til slik informasjon og at den enkelte skal unngå aktiv tilegnelse av informasjon som er underlagt taushetsplikt, jf. helsepersonelloven § 21 a.

LOP mener at den største utfordring er taushetspliktens aktive side. Som det er beskrevet er hverdagen slik at både pasienter/brukere og pårørende av helse- og omsorgstjenestene kan tilkomme informasjon om andre enn seg selv under oppholdet. Pasienter og pårørende har ikke taushetsplikt om informasjon de får tilgang til mens de oppholder seg på helseinstitusjonene.

Hvis en pasient er innlagt på en avdeling som kun behandler enkelte typer lidelser, innebærer dette at pasienten kan observere andre pasienter med samme lidelse. Kunnskap om helseopplysninger, slik det er definert, forutsetter at en kan identifisere eller gjenkjenne en pasient. Fotograferer eller filmer

pasienten avdelingen slik at andre pasienter er med i bildet, oppstår det en risiko for at bildet eller filmen kan røpe helseopplysninger om disse.

Utredningens formål er spørsmålet om helsepersonell av hensyn til sin egen taushetsplikt kan, bør eller må gripe inn når pasienter tar slike bilder og film. Videre oppstår et spørsmål om helsevirksomhetens tilretteleggingsansvar, jf. helsepersonelloven § 16, spesialisthelsetjenesteloven § 2-2 og helse- og omsorgstjenesteloven § 4-1, medfører at helsevirksomheten må ha systemer og rutiner for å begrense risikoen for denne

I Helsedirektoratets rundskriv om helsepersonells taushetsplikt frem kommer det mange eksempler på situasjoner der taushetsplikten utfordres fordi helsehjelp eller veiledning foregår med andre pasienter eller pårørende i nærheten. Dette kan for eksempel være under legevisitt, på akuttmottaket eller i venterommet. Personvernkommissjonen har kritisert praksisen med legevisitt på flermannsrom, noe kommissjonen mente var en krenkelse av pasienters personvern.

LOP mener at det å ivareta den aktive siden av taushetsplikten er det **vanskelige**. Det er en stor utfordring. Situasjonen i dagens samfunn er at de aller fleste **går med mobiltelefonen i lommen** hele tiden.

LOPs KONKLUSJON:

LOP mener at det å ivareta den aktive siden av taushetsplikten er det vanskelige. Det er en stor utfordring. Situasjonen i dagens samfunn er at de aller fleste går med mobiltelefonen i lommen hele tiden. Det ligger derfor alltid til rette for fotografering, video- og taleopptak.

LOP er enige i at det må utarbeides retningslinjer/husholdsregler slik at personell kan stoppe slik handling som videoopptak, taleopptak og fotografering uten samtykke. Dette gjelder også «prat» og samtaler som sprer personlige og taushetsbelagte opplysninger. Det er en forutsetning at personell med «loven i hånd», kan hindre den type handlinger Media må informeres og skoles i hva som er tillatt og hva som ikke er det.

LOP mener at det må utarbeides en type «Vær varsom plakat». Den skal gi informasjon og en påminnelse til pårørende, besøkende, journalister, media og andre om regelverket.

Den må kopieres/mangfoldiggjøres og henges synlig på pasient-, venterom og andre aktuelle steder. Vi er enige i at det må utarbeides en veileder. Den må være enkel og lesbar.

Nødvendige tilleggsopplysninger til veilederen må følge i et vedlegg. Dette for å oppnå at veilederen blir lest og forstått.

Implementering av veilederen og vær varsom plakaten må være et lederansvar.

Dersom pasient, bruker, foreldre til barn og unge eller pasientens verge samtykker til fotografering/ filming må dette være tillatt.

LOPs helse- og omsorgsutvalg har utarbeidet flere høringssvar denne høsten. Disse finner du på våre nettsider www.lop.no under fanen nyheter.

Dagens besteforeldre PÅ EN EGOTRIPP ELLER MER ENGASJERTE ENN FØR?

Både småbarnsforeldre og besteforeldre er tydelige på at besteforeldre bør engasjere seg i barnebarnas liv. Og stadig flere ser ut til å gjøre nettopp det.

Forsknings-
artikkel fra
Velferds-
forsknings-
instituttet NOVA

Tekst:
Stig Nøra
og Sonja Balci

Dataene som
Katharina Herlofson
har benyttet
kommer fra Den
norske studien om
livsløp, aldring
og generasjon
(NorLAG). For mer
informasjon om
studien, se norlag.
nova.no

Hjelper dagens besteforeldre nok til med barnebarna? Spørsmålet har skapt debatt og sterke følelser i sommer etter at en trebarnsmor skrev et kritisk innlegg på NRK.no om at dagens besteforeldre er mest opptatt av seg selv og i liten grad bryr seg om barnebarna.

NOVA-forsker Katharina Herlofson ved OsloMet kunne i reportasjene og debattene som fulgte, berolige opprørte besteforeldre med at jo, norske besteforeldre bruker faktisk mye tid sammen med barnebarna sine.

“90 prosent av både besteforeldre og småbarnsforeldre har en klar forventning om at besteforeldre skal engasjere seg i aktiviteter med barnebarna.”

Herlofson er aldersforsker og er del av teamet som står bak NOVA-undersøkelsen om livsløp, aldring og generasjon (NorLAG). Studiene hennes av besteforeldre er i all hovedsak basert på data fra denne undersøkelsen som inkluderer et stort landsomfattende utvalg av kvinner og menn fra 40 år og oppover.

FLERE BIDRAR MED BARNEPASS
Nye foreløpige tall tyder på at det blir stadig vanligere for besteforeldre å hjelpe til med barnepass.

Mens det på begynnelsen av 2000-tallet var rundt 60 prosent av besteforeldre (i alderen 50-79 år) som oppga at de passet barnebarna minst en gang i måneden, er det nå omtrent 70 prosent som sier det samme.

En av tre besteforeldre passer faktisk barnebarn så ofte som en gang i uken.

– Selvrealisering har kanskje blitt viktigere, men det er ikke noe som nødvendigvis trenger å stå i veien for å være sammen med barnebarna, sier Herlofson.

MER KONTAKT ENN TIDLIGERE
– Alt tyder på at det er mer kontakt mellom besteforeldre og barnebarn enn det var tidligere, sier hun.

Det er blitt billigere å reise, noe som gjør det lettere for besteforeldre å bidra der geografi og økonomi kunne hindre dem tidligere.

Men selv om besteforeldre er ressurssterke og reiser mer enn før, finner de fleste også tid til barnebarna.

I Sverige og Nederland har studier vist at det er en tendens til at besteforeldre flytter nærmere sine voksne barn når barnebarna kommer, kanskje nettopp for å kunne bidra mer.

– Det er en interessant utvikling, som vi bør se nærmere på i Norge også, sier forskeren.

**KLAR FORVENTNING TIL
BESTEFØRELDREROLLEN**

Det viser seg å være klare forventninger til besteforeldre.

– Våre undersøkelser viser at 90 prosent av både besteforeldre og småbarnsforeldre har en klar forventning om at besteforeldre skal engasjere seg i aktiviteter med barnebarna og stille opp i krisesituasjoner, sier forsker Herlofson.

– Det er også en høy oppslutning om at besteforeldre skal støtte sine egne voksne barn i deres foreldrerolle. En måte å støtte på er nettopp det å hjelpe til med pass av barnebarn.

Det er få her til lands som mener at besteforeldrene skal være et korrektiv i barneoppdragelsen eller å bidra til økonomisk trygghet, ifølge undersøkelsene Herlofson har gjort.

NORSKE BESTEMØDRE BEST I EUROPA

Det å være sammen med barnebarna og å hjelpe egne voksne barn i hverdagen ser altså ut å være viktig i rollen som besteforeldre.

Norske besteforeldre er faktisk blant de beste i Europa på å pleie nær kontakt med barnebarna, påpeker Herlofson. Sammen med kollega Gunhild Hagestad har hun sett på pass av barnebarn i ulike europeiske land.

“Alt tyder på at det er mer kontakt mellom besteforeldre og barnebarn enn det var tidligere.”

– Andelen som passer barnebarn i Norge er nokså lik de vi finner for de andre landene i Skandinavia og også Nederland, men ligger faktisk høyere enn hva som er tilfellet for Sør-Europa og Tyskland. I Norge, som i resten av Skandinavia er det sjelden snakk om å være fulltids-dagmammaer, som er mye vanligere lenger sør i Europa.

– Norske besteforeldre har mer en slags heimevernsfunksjon ved at de står klare til å rykke ut ved behov, sier hun. Og behovene oppstår gjerne på ukentlig eller månedlig basis, men altså sjelden daglig.

Norske besteforeldre er blant de beste i Europa

Norske besteforeldre har en slags
heimevernsfunksjon ved at de står klare til å
 rykke ut ved behov

YRKESAKTIVE STILLER MEST OPP

Yrkesaktive besteforeldre stiller også opp mer enn de som ikke er yrkesaktive. Men det er et skille ved fulltid og deltid. Deltidsarbeidende er noe mer tilbøyelige til å passe barnebarn enn det fulltidsarbeidende er.

– Europeiske studier har vist at det er en sammenheng mellom yrkesavgang og det å bli besteforeldre. Dette viser altså at det er en tendens til at besteforeldre går av med pensjon når barnebarna kommer til verden. Det har vi så langt ikke sett noe tegn til i Norge, sier Herlofson.

SKILSMISSE – EN RISIKO

Skilsmisse i besteforeldregenerasjonen kan utgjøre en risiko for relasjonen til barnebarna.

– Skilsmisse ser ut til å spille en rolle for bestefedre når det gjelder pass av barnebarn. Bestefedre har en tendens til å passe barnebarn når bestemor også gjør det, påpeker Herlofson.

– Når bestefar ikke er sammen med bestemor, enten fordi han er skilt eller fordi bestemor er død, så er han ikke like aktiv med barnebarna.

For bestemødrene derimot spiller det ikke noen rolle om hun er sammen med bestefar eller ikke. Hun er tilbøyelig til å stille opp uansett.

NÅR BESTEFØRELDRE HAR EGNE FØRELDRE SOM TRENGER HJELP

I dagens aldrende samfunn er det ikke uvanlig at besteforeldre fortsatt har egne foreldre i live. Herlofson har sett på hva som skjer dersom besteforeldre har foreldre de hjelper jevnlig.

– En kunne kanskje tenke at hjelp til én generasjon ville gå på bekostning av hjelp til en annen, men det finner jeg ikke noen tegn til. Snarere er det slik at bestemødre som også hjelper foreldre er mer tilbøyelige til å passe barnebarn jevnlig enn det bestemødre som ikke har noe slikt omsorgsansvar er.

Et interessant spørsmål når det gjelder de som hjelper både eldre og yngre generasjoner, er om det skaper glede å hjelpe. Eller om de rett og slett sliter seg ut.

Kanskje er det slik at det gir ekstra energi å passe barnebarn, slik at en får mer overskudd til å hjelpe gamle foreldre? Dette vet vi foreløpig ikke noe om, forteller Herlofson.

MER OM BESTEFØRELDREROLLEN PÅ NETT:

Besteforeldre.no er et eget nettsted som har som hensikt å gi opplysning og veiledning til besteforeldre gjennom å:

- Øke kunnskapen og innsikten i besteforeldres situasjon og funksjon i familien
- Forbedre besteforeldres utøvelse av oppgaven som besteforeldre
- Øke tilfredsstillelsen ved å være besteforeldre

Nettstedet drives av redaktør Oddbjørn Evenshaug som har arbeidet som forsker og lærer ved Institutt for pedagogikk, Universitetet i Oslo.

REFERANSER:

Katharina Herlofson (2015). Lengre liv, nye hjelpemønstre i familien? Sosiologi i dag, årgang 45, nr. 3/2015

Katharina Herlofson og Svein Olav Daatland (2016). Forskning om familiegenerasjoner. En kunnskapsstatus. NOVA rapport nr. 2/16.

Katharina Herlofson og Gunhild O. Hagestad (2012). Transformations in the role of grandparents across welfare states. I S. Arber og V. Timonen (red.) Contemporary grandparenting: Changing family relationships in global contexts, s. 27-49. Bristol: Policy Press.

På tur med LOP Rogaland Sør *Til Georgia*

Så bar det ut på tur igjen. Påmeldingene er registrert, alle avtaler på plass og 25 representanter fra LOP er klar til en tur med mange opplevelser. En ting er å lese all informasjon vi mottar i forkant av turen, noe annet er det å starte reisen og faktisk oppleve enda mer enn innledende informasjon kan gi oss. Vi var spent. Georgia presenteres som "eventyrlandet mellom Kaukasus og Svartehavet".

En gammel georgiansk legende forteller at Vårherre, da han skapte jorden, skulle ta seg en matause. Han ble så opptatt av det guddommelige måltidet at han snublet i Kaukasus og mistet all mat og vin utover Georgia. Denne legenden og det faktum at georgiansk mat og drikke "trigger" smaksløkene på en særdeles god måte, er bare en av grunnene til å besøke Georgia. Levningene, som er funnet her, er fra de aller første mennesker og beregnet å være fra 1,7 millioner år siden. Georgia er også Europas nest største vinland. Vi ble fortalt at det har vært produsert vin i over 8 000 år.

Vi reiste til Georgias hovedstad, Tbilisi. Med utgangspunkt i Sola Lufthavn, gikk turen først til Oslo, videre til Istanbul og Tbilisi. Selv om reisen var lang gikk det greit. Vi fikk servering slik det tidligere var på alle flyvninger, god mat og drikke.

Hovedstaden Tbilisi er gammel. En 1 500 år gammel historie setter sitt preg på denne byen. Vi opplevde en gammel by, som gjenspeiler en arkitektonisk mikse av europeisk middelalder, sovjetisk stil og østlig innflytelse. En italiensk og en fransk arkitekt har designet en bro, over elva Mtkvari, Peace Bridge, som er 150 meter lang med lys, glass og stål. Et mesterverk i arkitektoniske finesser og med 30 000 LED-lys og 240 talesensorer installert. Broen symboliserer Georgias reise fra fortid til nåtid og er vel verdt et besøk..

Etter hvert ble det tur med vinsmaking, men enda bedre, besøk hos en lokal familie, for lunsj. Se for deg en eldre kone, sitt forkle, "godt i hold", som serverer

Bli med LOP, i august 2020, på en fantastisk tur til OBERAMMERGAU, BAYERN, SALZBURGER LAND

Har du hørt om Pasjonsspillet i Oberammergau? Dersom svaret er nei, har du her en stor mulighet til å se og, ikke minst, få en fantastisk opplevelse i Oberammergau. Den sydtyske middelalder landsbyen Oberammergau, er kjent over hele verden, for sitt storslagne pasjonsspill. Pasjonsspillet, ble første gang fremført i 1634. Hvert tiende år fremføres spillet, et resultat av følgende. I området herjet en pest, som tok livet av mange mennesker. Innbyggerne bad til Gud og sverget, at om Gud skånte dem for byllepesten, skulle de fremføre et pasjonsspill hvert tiende år. Innbyggerne ble bønnhørt og har hvert tiende år, gjennomført et pasjonsspill som takk til Gud. At innbyggerne har holdt løftet betyr at i over 380 år er det fremført et pasjonsspill. Spillet ble første gang avholdt på kirkegården, over gravene til ofrene for pesten og er blitt fulgt opp, helt frem til i dag. Det er innbyggere i Oberammergau, som stiller opp. Pasjonsspillet i 2010 ble presentert med rundt halvparten av innbyggerne som deltakere. Det er tydelig meget populært. Til denne landsbyen, Oberammergau, er det i 2020 ventet over 500 000 besøkende.

Det er ikke bare Oberammergau vi besøker. Avreisen blir fra Oslo, Gardermoen, søndag den 2. august til Munchen. Det blir en sightseeing Munchen og, etter hvert lunsj og middag. Turen videre er med buss mandag den 3. til Oberammergau området. Pasjonsspillet er den 4. august og vi reiser fra hotellet etter lunsj. Den 5. august til området Bad Reichenhall, følger "Den tyske alpevei" frem til Berchtsgaden. Her besøker vi "Ørneredet" eller Kelhsteinhaus, 1834 meter over havet, med en fantastisk utsikt. Torsdag 6. august, utflukt til Salzburg. Hjemreise den 7. august, etter lunsj.

Er du, dere, interessert og kan tenke dere å bli med, på denne utrolig spennende opplevelsen, ta kontakt, ta en telefon, 47510794 eller send en E-post magne.helland@lyse.net, telefon til arrangerende reiseselskap, 52808780 og du kan få mer informasjon til denne turen. Dette blir en meget fin, spennende, opplevelse så ikke nøl, bli med. Frist for påmelding er 20.1.2020, det er ingen grunn til å vente så lenge før påmelding. **Kan dette være årets julegave?**

egenprodusert mat og drikke. Kan vi ha det bedre på tur med LOP? Maten smakte utmerket og måltidet ble en "snakkis" på veien tilbake til hotellet.

Så ble det å forlate hotellet i Tbilisi for en tur nordover til Kazbegi for å oppleve de mektige Kaukasus-fjellene. Vi har høye fjell i Norge og gode veier til kjøring, det har ikke Georgia. Store, høye fjell, men smale veier måtte vi kjøre. Det sto 100 trailere og ventet på å få kjøre opp. Dette var biler som ventet på klarsignal for å kjøre til grensen og videre inn i Russland. Vi er kjent med bratte veier med smale svinger men dette var veier hvor flere lukket øynene på veien opp, her var det bratt. Fantastisk med høye fjell og mye snø i mai.

Kanskje det er alle små kirker vi husker best. I Mtskheta, den tidligere hovedstad i Georgia, finnes en berømt

kirke, Svetitskhoveli - katedralen, som absolutt er verdt et besøk. Og ikke minst kirken i Kazbegi, hvor vi fikk en lang vandretur opp til en liten kirke, 2 170 m.o.h. Kirken ble bygget på 1400-tallet, isolert på en grønnskledde fjelltopp. En flott tur, en flott opplevelse. Men reisen må en gang ta slutt. Tilbake til Tbilisi og etter en overnatting, gikk turen hjemover.

Vi tar med mange gode minner. En guide som, ved dagens slutt, fikk samlet alle 25 medlemmer til sang og hygge, og skapte et miljø og felleskap vi vil huske lenge.

Magne Helland, LOP Rogaland Sør

Høsttur med fårikål

Søndag 6. oktober var 17 medlemmer fra Trondheim lokallag av Landsforbundet for offentlige pensjonister på Fjell- og Fårikålfestivalen på Oppdal.

Festivalen, som i år hadde 20-årsjubileum, ble arrangert i tidsrommet 4.-6. oktober, og var en unik messe med et bredt utvalg fra konserter til salgboder med lokal mat og drikke. I og med at Oppdal er den kommunen i landet som er størst når det gjelder å drive med sau, var naturlig nok fårikål hovedmåltidet blant matserveringen.

Vår tur startet med buss fra Trondheim Sentralbanestasjon kl. 10.00 søndag morgen. Med helt topp vær, en buss med god plass og en hyggelig sjåfør lå alt til rette for en flott tur til Oppdal.

Og så, har vi Lillian, vår meget dyktige turarrangør og reiseleder. Hun orienterte om stedene vi passerte og stod

for servering av kaffe og smultring på turen nedover.

Vi ankom Oppdal, som viste seg fra sin beste side i strålende sol, vakre høstfarver og snø på toppene, kl. 12.00. Akkurat tidsnok til å få med oss minikonserten med Oppdal Spellmannslag i festivalteltet på Torget. En flott opplevelse med god musikk og mye folk.

Kl. 12.30 begynte serveringen av fårikål. Vi var så heldige å få sitte noenlunde samlet i det store teltet hvor vi spiste en kjempegod fårikål. Dette er noe de kan på Oppdal.

Med mange salgboder med smaksprøver og åpne butikker, var det mye å se og smake på, og flere kjøpte med seg lokal mat og drikke hjem.

▶▶▶ Kl. 14.00 var det akustisk konsert i foajeen på Oppdal kulturhus. På scenen stod Hilde Halset, uten band, men med egne låter i en akustisk setting. Hilde Halset er for mange et kjent artistnavn på Oppdal og omegn. Hun er rennbygg, men har bodd i Oppdal i over 20 år, hvor hun har holdt mange konserter i ulike settinger og arenaer. Hun kan høres blant annet på NRK P1 og Nea radio. Dette året har hun også spilt inn to musikkvideoer i vakker Oppdals-natur.

Etter den nydelige konsertopplevelsen, tok vi kl. 15.00, i god stemning, fatt på hjemturen. På veien nordover var det kaffestopp på Størens Bageri, hvor de «kjente» wienerbrødene ble servert. Turen ble avsluttet i Trondheim kl. 18.00. Det hadde vært en minneverdig dag med to store kulturopplevelser og to veldig bra matopplevelser.

Tekst: Ågot Glaso, Bilder: Lillian Lillelokken

PÅ GJENVISITT TIL LOP VESTERÅLEN

Vesterålen LOP gjestet Vågan LOP 29. august i år. Møtet var en gjensitt etter at Vågan LOP gjestet Vesterålen i fjor.

Gjestende lag deltok på et ordinært møte i vertslaget. Derved fikk gjestene et inntrykk av hvordan laget drev sin aktivitet. Å bli kjent med «hvordan man gjør det» er lærerikt, og bidrar til å utvikle lagene. Både i Vesterålen og Vågan vektlegges å ha kåserier om ulike temaer. I møtet på Sortland kåserte vår tidligere kommunelege og helsesjef Arne Vassbotn om kosthold i gamle dager.

Basert på skrifter av ulikt slag, heri av Petter Dass, og egne observasjoner, tegnet han et interessant og artig bilde av kostholdsvaner og næringsinntak gjennom årene nordpå. I Svolvær fikk vi gleden av å høre William Hakvaag. Han står bak Lofoten krigsmuseum. En utmerket foredragsholder som viste bilder og fortalte om ulike hendelser i Svolvær under krigen. Blant annet fikk vi se bilde av Martin Linge på besøk i Svolvær. Han knyttet interessante og morsomme historier til bildene.

Vi fikk et inntrykk av hvordan okkupasjonen preget Svolvær og også hvordan enkelte tyske soldater opplevde sider ved tiden der. Krigsmuseet er ganske unikt og virkelig verd et besøk. På møtet i Svolvær deltok også Torgeir Pettersen, medlem i Vesterålen LOP og i sentralstyret. Han orienterte om arbeidet med pensjonsavtalen. Her må LOP virkelig stå på med sin viktige og riktige argumentasjon.

Ellers kunne vi konstatere at møteoppsettene er relativt like. Ord for dagen, litt sang, organisasjonssaker, kåseri, mat og prat. Våganlaget har utlodning for å skaffe litt i foreningskassa og lager selv bevertningen. I Vesterålen betaler medlemmene en fast pris for bevertning som leveres fra kafeen i kulturhuset hvor vi møtes, kr. 100 for mat og kaffe/te, kr. 50 for bare kaffe/te. Gir et overskudd som beriker foreningskassa. Så slipper vi loddsalg.

En viktig effekt av dette å gjeste hverandre er på den sosiale siden. Vi blir kjent med nye fjes. Det er alltid berikende. Ikke minst er det hyggelig.

Alf Natland, leder Vesterålen LOP

Sensommer i Hornemansgården

Hyggelig samling med en herlig blanding av tysk og spansk pølse, lokalt øl (Austmann). Godt ledet av Aage Borrmann som ga oss en fin opplevelse. Stor takk til Aage og Lillian som har tilrettelagt dette.

Terje Øsnes, Trondheim LOP

BLAAFARVEVÆRKET - ÅRETS MUSEUM 2018

7 KILOMETER LANGT!

Lillehammer lokallags høsttur var denne gang lagt til Modum og Toten, eller egentlig Blaafarveværket og Stenberg amtmannsgård. En vidunderlig fin tidlig høstdag dro vi av sted. Flott landskap, lokalhistoriske fortellinger, diktlesning, historier og vinlotteri hører med på våre turer.

Blaafarveværket har vært et eventyr, i følge vår suverene guide, og det stemmer nok. En periode hadde bedriften 2500 ansatte og leverte opptil 80 prosent av all kobolt verden den gang hadde behov for. Men bedriftens fokus på sosiale tiltak er like imponerende og måtte være langt forut for sin tid.

Vi tok ikke alle de 7 kilometerne, men i allefall noen hundre meter ned til Bødtkerkroa hvor vi fikk servert en nydelig lunsj. Denne kroa var, som de fleste bygningene på værket, bygget i tysk byggestil. De fleste ingeniørene som jobbet her, kom jo den gang i fra Tyskland.

Etter lunsjen forflyttet vi oss over til Glasshytten, hvor fikk vi en fin Fra Blaafarveværket orientering om

den meget kompliserte prosessen som måtte til for å få kobolten ut av malmen. Nå er eventyret slutt og kulturen har mer eller mindre overtatt stedet.

Turen hjemover gikk innom Sillungen på Vestre Toten, hvor vi fikk servert flott røye (og ikke sild) før vi besøkte Stenberg amtmannsgård. Her på denne gården var det ikke forandret på noen ting siden stedet var i drift på 1800-tallet. Alt var så gjennomført stilmessig at hovedbygningen ble brukt som modell under restaureringen. Fra tunet på Stenberg gård var synet av Eidsvollsbygningen nylig.

Tenk å ha en engelsk have på 30 mål med originale planter fra 1800-tallet, og at det, etter sigende, er spøkelser på stedet.

Hele turen tok 12 timer, men alle de 31 pensjonistene, som var med, syntes det var en flott tur.

Pet Rasmussen, Lillehammer LOP

LOP er en politisk nøytral organisasjon for tidligere offentlige ansatte. Vi jobber for våre medlemmers rettigheter innenfor mange ulike områder. I "Vi i LOP" kan du lese siste nytt fra vår organisasjon, og andre saker av interesse for den engasjerte pensjonist.

SOMMARTUR TIL *Sunnhordaland*

Voss og omland LOP har i mange år arrangert ein årleg tur for medlemmene. I dei seinare åra har reisemålet vore nærområdet og med berre ei overnatting. Det vi har sett på desse turane er at det er utruleg mykje å sjå og oppleve i nærområdet og at det er svært mange flinke folk som driv på med mykje interessant ikkje langt frå oss.

Sommarturen i år gjekk til Sunnhordland. 24 vossingar med reiseleiar og sjåfør drog fra Voss ein tidlig morgon i august. Fyrste reisemål var Bekkjarvik i Austevoll. Turen dit gjekk via Nesttun, Krokeide og ferje til Huftamar i Austevoll.

Austevoll er kjent for fleire ting, store trålfiskebåtar, men ikkje mist ein verdsmeister i kokkekunst. Ørjan Johannessen frå Bekkjarvik Gjestgiveri vann «Bucose d'Or» i 2015.

Han var ikkje heime denne dagen, men dei som var på kjøkkenet på Gjestgiveriet kan så absolutt laga mat. Fiskesuppe til lunch smaka fortreffelig. Turen gjekk vidare med ferje over til Fitjar. Fitjar ligg nord på øya Stord og i tillegg består kommunen av ca 381 større og mindre øyar.

Vi sjekka inn på Fitjar fjordhotell før vi tok turen opp på Midt fjell og vindmølleparken. Her køyrde vi ein runde og fekk flott informasjon om anlegget. Vi vart storleg imponert over kor fint og ryddigt alt var laga til. At ver-gudane ikkje spelte på lag med oss nett dei par timane vi var oppe på fjellet var synd. Skodda lag tjukk, men letta straks vi var nede att. I fint ver skal det vera eit praktfult utsyn vestover til Marsteinen, nordover til Bergen og langt innover i fjella i Kvinnherad og mot Hardanger. Utbygginga har gjort fjellet mykje meir tilgjengeleg for turar, og det er flittig brukt fekk vi høyra.

Vel nede att hadde vi litt fri til å vandra rundt i sentrum i Fitjar. Fitjar er mellom anna kjent for slaget ved Fitjar i 961 der Håkon den gode vart såra og seinare døydd. Framfor kyrkja er det ei statue av kongen, laga av Anne Grimdalen og avduka av kong Olav. Før middag kom Karvel Strømme og fortalde om Fitjar i gamle dagar, om stormenn frå Fitjar og utvandring til Island. Etter ein god frukost var det på nytt ein ferjetur, denne

gongen over til Kvinnherad og dagens stopp som var Moster gamle kyrkje og Moster Amfi. Moster gamle kyrkje er ei av dei eldste steinkyrkjene i landet, byggestart frå tidleg på 1100 talet. Kyrkja var hovudkyrkje for Hordaland.

Vi fekk ei interessant omvising både inne i kyrkja og utanfor på kyrkjegarden. Omvisaren fekk spørsmål og ho kjende til sagnet om at ein del av kyrkjegarden vart kalla «Vossabakkjen». Ho hadde høyrte det nemnt, men kunne ikkje fortelja meir.

Heime att viser det seg at det er ei segn om at stormenn og geistelige frå Voss er blitt frakta til mellom anna Mostrakyrkja for å bli lagt i vigsla jord. Vangskyrkja stod ikkje ferdig før i 1277. Ferda til Moster gjekk via Granvin der dei enten rodde eller segla ut Hardangerfjorden. Om vinteren seier segna at lik var oppbevart i ein heller litt utanfor Eide i påvente av vår og reisever. Kor lenge dette pågjekk veit vi lite om.

Moster Amfi inneheld i tillegg til utandørsscena, Amfiet, også eit opplevingscenter. I amfiet vert det sett opp sopespel eller musikalar kvar vår i tillegg til ulike andre arrangement gjennom året. Moster Amfi inneheld og eit opplevingscenter med ei fast utstilling. Den faste utstillinga er kalla «Frå heidendom til kristendom», og viser tablå frå viktige historiske hendingar. Avbsolutt verd eit besøk.

I kafeen på senteret fekk vi servert Vikingsodd med flatbrød. Soddet var laga etter ei gamal lokal oppskrift tilsett lokale viltveksande urter. Velsmakande! Frå Moster gjekk turen via Rosendal, Odda, Utne og heim til Voss.

Ein fin tur med mange opplevingar. Takk til vår faste sjåfør Kjell Nesheim og reiseleiar Knut Sæten for nok ei kjekk tur.

*Tekst av Ragnhild Molster Fidal,
Voss og omland LOP*

På tur til ISBJØRNENS RIKE

Universitetspensjonistene i Tromsø på tur til Svalbard.

Gruppen samlet utenfor Eiscat-anlegget på Gruve 7-fjellet 8 km fra Longyearbyen.

Pensjonistforeningen ved Universitetet i Tromsø (PUI/T) har mange medlemmer som har jobbet på Svalbard og kjenner øygruppen godt. Vi fikk derfor til et samarbeid med en av dem, prof. emeritus Asgeir Brekke. Sammen lagde vi et opplegg med besøk på en del av universitetets anlegg på Svalbard.

Første utflukten gikk til Eiscat, dette anlegget som eies av forskningsrådene i 7 land, inklusive Kina og Japan. Her fikk vi en grundig orientering om nordlysforskningen som drives der. Den største radaren her har en diameter på 42 meter. Vi fikk også en minnerik tur til «naboen», Kjell Henriksen-observatoriet (KHO), som driver forskning på forhold i midtre og øvre atmosfære rundt jorda. Bussen måtte gi opp på en snødekt og isete fjellvei som var omtrent like bred som bussen. En dyktig sjåfør rygget flere hundre meter tilbake!! Løsningen ble at lederen på KHO skaffet til veie en bandvogn, hvor vi stuet oss sammen 14 stykker. Det var observert isbjørn i området, så de 5 som ikke fikk plass i bandvogna måtte vente i bussen.

Den eneste gruva som er i drift på Svalbard nå er gruve 7. Den produserer 140 tusen tonn kull i året. Ca. 40 tusen tonn går med til kraftverket i Longyearbyen, som produserer all strøm til byen. Resten eksporteres til Tyskland, hvor kullet pga. sin gode kvalitet brukes i stålproduksjonen. Vårt besøk gikk imidlertid til Gruve 3, en gruve som ble nedlagt i 1996. Det unike med den er at den ble forlatt «på dagen», og alt står nå slik det var en helt vanlig arbeidsdag i november 1996. Verktøyene ligger der, kullvognene står lastet, lompen henger på sine knagger, osv. Vi gikk omtrent 300 meter inn i gruvegangene, og noen fikk også prøve seg med å krype inn i trange «tuneller» med bare ca. 60 cm arbeidshøyde. Vi fikk også se inngangen til Frøhvelvet. Det ligger i de østlige deler av Gruve 3, som er tatt i bruk som lager for en samling frø etablert i regi av Nordisk Genbank i 1984.

Et besøk i Longyearbyen involverer selvsagt også UNIS (Universitetssenteret på Svalbard) og Svalbard museum. Her ble vi igjen minnet på at i Longyearbyen tar man av

Klar for besøk i gruve 3. Magne og Bent har fått på seg «lompen» og er klar for å krype i en gruvegang som er 60 cm høy. (Hvite hjelmer for de erfarne, grønne hjelmer for nybegynnerne!)

seg skoene ved inngangsdøra. Dette er en skikk som henger igjen fra den tida da skoene alltid var tilgriset av kullstøv. UNIS er verdens nordligste høyere utdanningsinstitusjon. Det ble opprettet i 1993, og alle større norske universiteter er representert i styret.

UNIS og museet er nå samlet i samme bygningskompleks, og det nye museet var virkelig verd et besøk. Museet ble i 2008 tildelt Europarådets museumspris for beste europeiske museum.

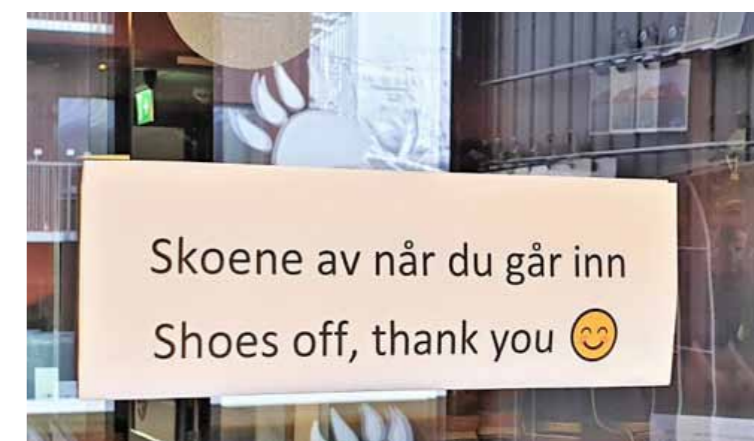
Til en slik tur hører selvsagt også sosialt samvær. Longyearbyen har nå flere gode hoteller og restauranter, men fremdeles troner vel «Huset» som det beste på restaurantfronten. Her har de en av Skandinavia største vinkjellere, og vi nøt en fortreffelig middag der.

Turen ble gjennomført i tiden 8. – 12. september, noe som viste seg å være et gunstig tidspunkt rent værmessig. Et meget vellykket opphold ble litt farget av at en av deltakerne ble syk og måtte hentes av luftambulans fra Tromsø. Men heldigvis fikk vi tilbakemelding om at det gikk bra med vedkommende.

Tekst og foto: Sigmund Nordmo

Bussen måtte gi opp. Klar for nytt forsøk på å komme til Kjell Henriksen Observatoriet.

Skoene av! Selv på moderne hoteller har man holdt på denne skikken fra den tida da kullstøvet lå overalt.

LOP leverer inn mange aktuelle høringsuttalelser i saker som angår våre medlemmer. Alle disse finner du på nettet: <http://lop.no/vart-arbeid/horingsuttalelser>

HJELP NÅR DU TRENGER DET!

Våre spesialrådgivere gir gratis bistand til medlemmene. LOP er eneste pensjonistorganisasjon som gir slik personlig hjelp, i saker man ofte bruker advokat.

Jan Mønnesland gir bistand/veiledning i alle pensjonssaker som berører medlemmer. Tlf. 46928066 / E-post: jmoenn@online.no

Birgit Kristensen gir konfidensiell bistand i saker som berører testamenter, arv, skifte og booppjør. Tlf. 916 06 446 / E-post: skiftevei@live.no

brilleland

Nå får **alle medlemmer av LOP** følgende medlemsrabatter hos Brilleland:

- 20% rabatt ved kjøp av komplett brille.
- 10% på kontantkjøp av kontaktlinser.

Slik får du rabatten: Fremvis faktura med medlemsnummer sammen med bilde-legitimasjon for å ta del i medlems-tilbudet. *Betingelser: Tilbudet kan ikke kombineres med andre tilbud og rabatter. Synsprøve 590,- og brilletilpasning 300,- kommer i tillegg.*

Fra 22. november

Fra 6. desember

Fra 10. januar

Halv pris på kino

10 utvalgte kvalitetsfilmer i året

kinoklubb.no
Et produkt fra FILMWEB

Spesialtilbud!

2-for-1 på medlemskap det første året!
Bruk rabattkoden **LOP** ved innmelding på kinoklubb.no og betal kun kr. 112,- pr. år

NORDIC CHOICE HOTELS

15% rabatt på alle Nordic Choice Hotels
Nyt tilværelsen og reis når du vill!

Bestill via choice.no/lfop

Finn Carlsen Bussreiser AS arrangerer bussturer i hele Norge og mange steder ellers i Europa. Det de kan tilby LOPs medlemmer er turer i moderne busser som er 'spekket' med komfort. De har tematurer, turer kombinert med kanalbåt og shoppingturer. De tilbyr LOPs medlemmer flotte opplevelser og 10% rabatt.

Les mer på www.fcturistbusser.no

Vi skreddersyr kurs for LOPs medlemmer. Våre kurs og kulturreiser inspirerer og engasjerer våre kursdeltakere til aktivitet og livslang læring og vi vektlegger samtalen slik at du som deltaker kan bidra med din livserfaring og nysgjerrighet. Våre kurs og kulturreiser er kjent for å ha god kvalitet og våre erfarne og kunnskapsrike forelesere og reiseledere gleder seg til å dele sin kunnskap med deg.

Les mer på www.nestorutvikling.no

DuKan AS/dukaPc tilbyr LOPs medlemmer PC for seniorer og lesebrett. De tilbyr også god hjelp og veiledning over sin hjelpetelefon og 2 måneder gratis support-abonnement.

Les mer på www.dukapc.no

Escape Travel AS tilbyr turer over hele kloden. De er største arrangør av elvecruise og spesialister på langreiser og safari. De kan tilby opplevelser på 30 elver og 3 kontinenter. De vil skreddersy turer for LOPs medlemmer.

Les mer på www.escape.no

Dag Aasbø Travel AS arrangerer bussreiser, cruisereiser og flyreiser. Vi tilbyr skreddersydde reiser for LOPs alle lokallag. Seniorturer er en av våre spesialiteter. Vi har et stort nettverk av samarbeidspartnere i mange land og tilbyr reiser i Norge, Europa og ellers i verden.

Les mer på www.dagaasbo.no

LOP HAR SAMARBEID MED:

- Sykepleierforbundet
- Presteforeningen
- Skolelederforbundet
- Mattilsynet
- Meteorologisk Institutt
- Norsk radiografforbund

				XORD .no	SLAG- STED	SPLTE	TIL BUNNS	NED- KJEMPER	YND	FUGL	GODT- GJØR- ELSE		
				PLYND- RING				HAR DÅRLIG					
				BETA	FLOTTE LANG- SOMT					LUFT- NORGE I GOD FORM			
				SENIOR			EKSI- STENSEN HUGGERT						
				YRKES- GRUPPE					TRAFIKK- ÅRE				
GI	DRON- NING- NAVN	EIE	VASS- DRAG DOG- MÅTISK				VANN- LØP LEVENDE- GJORT			KORN- BUNT			
AUTEN- TISITET					HÅR- PRYDEN SKILLE- LINJER								
ØGLE				ARVE- FAKTOR BØTTE NED			RØYK- STUE FAG- OMRÅDE						
FØR- TÆRE		MOT SØR VAKKER							TIL- BAKE- GANGEN				
SIVBÅT										AVTOK			
		HAGE ELE- GANT				FROET RAPPOR- TERER							
PÅ DET PUNKTET	PREP. FORLAT- ELSE			EN KALVIG UT- FLUKTER				IKKE VI COACH					
FØLE			REPE- TERTE BART										
TJERN PILS			TEMPEL- RIDDER GRUVE- DEL			MUNN MYTTERI							
	SPISS MARKED- ET			MINERER GUD MED HAMMER					PÅ BUNNEN				
BLOD- GRUPPE		KNIPEN TOPPMÅL											
TANG OG ...			SMÅBRUK EDRU				SOLO MUSIKAL						
DRIFTS- MASKIN	KONTROL- LERER VIRKE STOR								PÅSTAND				
						TØYS STRI		OPP- FØRE FRAK- SJON					
OPP- STUSS			NEKTER BIVÅNE										
VAR I OMLØP							BRUKBAR						
SLUTTER					FLATE- INN- HØLDET								

Løsningsordet kan sendes på e-post til mgh@hamrin.no eller på et postkort til: M. Hamrin, Nittedalsgata 67, 2000 Lillestrøm

**FRIST FOR
INNSENDING
ER
1. mars
2020**

Vinnerne får et
flaxlodd i posten!

**Disse ble vinnere i
siste nummer:**

Målfrid Klanderud
Tertnes

Aline Straumbotn
Utskarpen

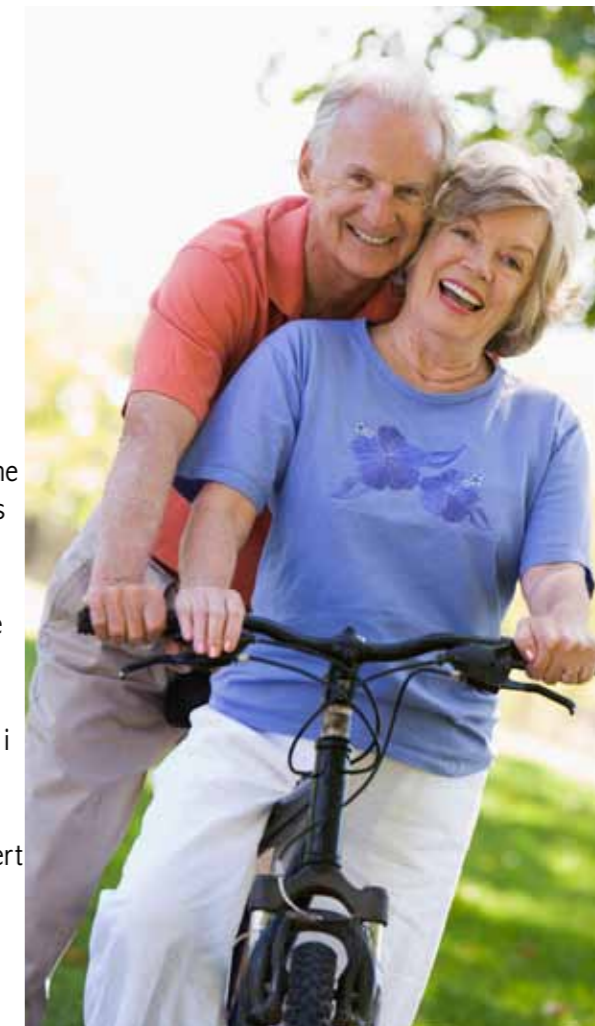
Ritha Fyllingen
Fyllingsdalen

Ronald Larsen
Tonnes

Tony Boday
Røyse

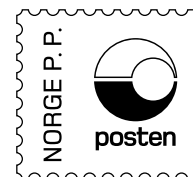
10 GODE GRUNNER FOR MEDLEMSKAP I LOP

1. LOP organiserer pensjonister fra kommune, fylke og stat. LOP er partipolitisk og livssynsmessig nøytral.
2. LOP deltar i drøftingsmøtene med regjering og storting om trygdeoppgjørene og statsbudsjettene.
3. LOP er høringsinstans for departementene i saker av betydning for oss som pensjonister.
4. LOP har Pensjonsutvalg og Helse- og omsorgsutvalg som arbeider spesifikt innenfor sine fagområder.
5. LOP har to spesialrådgivere som gir gratis rådgivning til medlemmene innenfor pensjon/arv/booppgjør/testamente. Barn får råd på foresattes medlemsnummer.
6. LOPs Kurs-Kontakt-Konferanseutvalg arrangerer kurs for tillitsvalgte lokalt.
7. LOP har et eget medlemsblad „Vi i LOP“ som kommer ut fire ganger i året.
8. LOP har egen nettside www.lop.no som holder medlemmene oppdatert på det som skjer.
9. LOP tilbyr reiser i inn- og utland både sentralt og lokalt.
10. Gjennom våre lokallag tilbys medlemstreff med foredrag, kåseri, kulturelle innslag, teaterkvelder, konserter m.v.

LOP i eldreråd

LOPs medlemmer er representert i mange kommunale og fylkeskommunale eldreråd over hele landet.
Se oversikt over LOP-medlemmer i eldreråd på våre nettsider: www.lop.no/om-oss

RETURADRESSE:
LOP, STORTINGSGATA 2, 0158 OSLO

LOKALLAGENE I LOP

AKERSHUS

Bærumsforeningen

Ragna Berget Jørgensen 977 56 144 rbergetj@online.no

Romerike

Jonn Bekkevold 920 50 452 jonn-bekkevold@hotmail.com

BUSKERUD

Kongsberg

Ellinor Nygård 456 03 467

HEDMARK

Glåmdal

Anna Stearn 975 45 394 annastearn@gmail.com

HORDALAND

Bergen og omland

Johnny Eide 413 05 375 eidejohnny@gmail.com

Voss og omland

Ragnhild Mølster Lidal 901 18 013 ragnhildlidal@gmail.com

MØRE OG ROMSDAL

Kristiansund

Margreth Torgersen Karlsvik 971 03 881 margrethk@outlook.com

Molde

Bitten Linge 71 25 21 56 bitten.l@online.no

NORDLAND

Midt-Helgeland

Turid Mæhre Olsen 924 56 568 turid.arna.olsen@hotmail.com

Rana

Kitty Neeraas 926 18 598 kitneeru@hotmail.com

Salten

Odd Hals 412 50 518 odd.hals@sbnett.no

Vesterålen

Alf Natland 974 38 206 alf.natland@vkbb.no

Vågan

Reidun Karjalainen 905 86 174 reidun.m.h.karjalainen@gmail.com

Saltdal

Petter Kristiansen 916 95 061 petterk2@start.no

OPPLAND

Gjøvik og omland

Kjell Melleberg 482 88 924 kaabeem@online.no

Gudbrandsdal

Birgit Dyrset 991 07 960 birglody@gmail.com

Lillehammer

Per Rasmussen 995 07 051 prasmus@online.no

OSLO

Oslo

Turid Frimo 470 26 939 tfrimo@gmail.com

Mattilsynet O/A/Ø

Torunn Hagebø 959 94 146 thagebo@gmail.com

Meteorologisk Inst. Seniorklubb

Lillian Svendsen 906 51 877 lillian.m.svendsen@gmail.com

PRESTEFORENINGEN

Astrid Bjellebø Bayegan 909 29 047 astrid.bayegan@gmail.com

ROGALAND

Mattilsynet R/A

Sverre Mortensen 905 29 496 sverre.mortensen@gmail.com

Rogaland Sør

Martha J. Ulvund 906 56 520 martha.ulvund@outlook.com

TELEMARK

Telemark

Turid Schüller Sølland 959 60 807 tu.sc.so@gmail.com

TRØNDELAG

Trondheim

Terje Osnes 465 02 507 terje.osnes@ntebb.no

TROMS

Tromsø

Jorunn Rasmussen 951 30 347 k-rasmu@online.no

Universitetet i Tromsø Norges Arktiske universitet

Sylvia Labugt 901 03 958 sylvia.labugt@gmail.com

VESTFOLD

Larvik

Odd Bjarne Johansen 913 99 944 oddbj@online.no

Sandefjord

Lillian Heggem 473 13 408 lsheggem@frisurf.no

Tønsberg

Ellen Berit Strand 975 10 973, ellenbst@online.no

ØSTFOLD

Indre Østfold

Åshild Tangen 917 05 611 ashildtangen@gmail.com

Moss

Turid Bakkerud Nørving 952 31 299 turinoe@online.no

Sarpsborg

Ellen-Marie Mikkelsen 908 20 480 ellen-mm@online.no